

6.2 Vem är apan hos oss?

Steg 6. Kartlägg Tid: 60 min 2-20 personer

Sammanfattning

De flesta av oss är medvetna om de normer vi bryter mot, däremot är det svårare att se vilka normer vi tillhör. Genom att kunna förhålla sig till normer och den egna positionen på ett medvetet sätt så ser vi vad vi behöver lära oss mer om eller inom vilka områden det är lättare att råka diskriminera. Hur ser det ut i ert team - för vem är verksamheten anpassad till?

Gör så här:

- Utse en samtalsledare.
- Samtalsledaren påminner om spelreglerna.
- Läs texten "I normens öga" och gör den individuella uppgiften. Kan med fördel göras som förberedelse innan övningen.
- Genomför de 6 stegen i gruppövningen. Tänk på att dokumentera era diskussioner och slutsatser för eventuell användning till steg 7 och actionplanering.

Samtalsregler

- Utgå från att "alla" finns i rummet ("de av oss som...").
- Kom ihåg att vi har olika förkunskaper och erfarenheter av de teman som tas upp, så visa respekt.
- Provtänk och tolka varandra snällt.

Övning

Antal deltagare: max 20

Material till övningen:

- Utskriven bild på djuren från den individuella delen, se nedan.
- Blädderblock, whiteboard, skärm eller annan utrustning som möjliggör att rita och sammanfatta era diskussioner så att alla ser.

Vill ni sedan fortsätta att arbeta med kartläggningen rekommenderas att använda materialet i Steg 7 och övningen "1,2,3 ACTION!".

Att läsa: I normens öga

Normer, dvs oskrivna regler och förväntningar på hur vi ska vara, se ut och bete oss, finns i alla sammanhang och i alla organisationer. De kan vara positiva och bära på värden som vi vill ska leva vidare, men de kan också vara negativa och begränsande för både organisationsutveckling och de individer som drabbas. För att kunna ta vara på våra olikheter och främja inkludering behöver vi förstå och synliggöra vilka interna normer som råder hos oss. Först när vi är medvetna kan vi ta ställning till vilka vi är nöjda med och vilka vi vill förändra. Detta är dock lättare sagt än gjort. Särskilt för de av oss som passar in i de flesta eller alla i sammanhanget rådande normer. Detta kan kallas att befinna sig i normens öga för att dra paralleller till det mer välkända uttrycket "i stormens öga". Mitt i stormögat är det nämligen väldigt lugnt, men rör man sig längre från mitten så blir vindarna extremt kraftiga och påtagliga. Effekterna kan t.ex. bli att personer som bryter normer hos oss inte söker jobben vi utannonserar eller inte stannar kvar om de väl tar anställning. Det kan också leda till att vi utformar verksamheten så att den endast passar somliga av oss på bekostnad av andra - vilket kan hämma både personers hälsa och möjligheter såväl som vår organisationsutveckling och vår framgång att nå de kunder vi vill. Titta på bilden nedan. Alla får samma prov så det är rättvist. Eller? Vad tycker du? Har deltagarna olika förutsättningar? *En gorilla undervisar fyra andra djur (en elefant, en giraff, en säl och en apa). I bakgrunden syns ett träd. Gorillan säger: "För att vi ska få det rättvist så ska alla klara samma prov. Börja med att klättra upp i det där trädet."*

Individuell uppgift

Utgå från dig själv och fyll i tabellen nedan, "Teflontestet". Sätt ett kryss i den ruta som passar bäst in på dig själv. Var ärlig, du kommer inte behöva dela ditt resultat med någon om du inte vill. Syftet är att synliggöra din position för att bli mer medveten om vilka normer du tillhör respektive bryter mot. På raderna längst ned kan du fylla i med egna kategorier som du tycker är relevanta att fundera kring. Tänk både utifrån samhället i stort men även internt på din arbetsplats. Skiljer det sig åt eller finns det likheter?

Testet är hämtat och modifierat utifrån:

<http://www.jamstall.nu/verktygslada/teflontestet/>

Teflontestet

Jag känner friktion* på grund av föreställningar som finns omkring mig kopplat till:

	Aldrig	Ibland	Ofta
Mitt kön?			
Min etnicitet?			
Min ålder?			
Min sexuella läggning?			
Min trosuppfattning?			
Min funktionsförmåga (fysisk/psykisk/kognitiva)?			
Min ekonomiska situation?			
Min kroppsstorlek?			
Min utbildningsnivå?			
Vart jag bor eller var jag växte upp?			

- Med friktion menas att du upplever skav mot samhällets eller organisationens normer t.ex. genom att inte passa in, ifrågasättas eller diskrimineras utifrån vem du är.

De flesta av oss är medvetna om de normer vi bryter mot, däremot är det svårare att se vilka normer vi tillhör. Genom att kunna förhålla sig till normer och den egna positionen på ett medvetet sätt så ser vi vad vi behöver lära oss mer om eller inom vilka områden det är lättare att råka diskriminera. Ordet teflon används som en bild av ett område som genom en persons förutsättningar gör att inget bränner vid eller klibbar fast –

områden där en har liten eller ingen friktion mot normerna i samhället. Om en hel arbetsgrupp eller organisation kryssar väldigt likt i matrisen ökar sannolikheten för att gruppen kommer att ha svårt att identifiera vissa utmaningar och begränsningar och på så vis riskera att exkludera personer med andra erfarenheter eller förutsättningar.

Övning: Hur ser apan ut hos oss?

Titta gemensamt på filmklippet: [Under ytan på jobbet](#), (2 minuter)

Utgå från bilden på djuren i den individuella övningen. Dela in gruppen i lagom stora samtalsgrupper och låt varje grupp diskutera:

- Hur ser apan ut i eran diskussionsgrupp? Vilka förutsättningar är ert arbetssätt och era aktiviteter anpassade för?
- Hur ser apan ut i er organisation? Vilka förutsättningar är saker och ting anpassade för, vilken typ av person/förutsättningar smälter in, vilken typ av person/förutsättningar har det lättast och tas för givet i organisationen?
- Obs att det inte handlar om att namnge enskilda individer kopplat till vem som är apan och har fördelar utan det handlar om mönster och strukturer.

Återsamlas i helgrupp. Samtalsledaren ritar en ruta/cirkel på blädderblock/white board/skärm. Grupperna delar med sig vad de kommit fram till och de olika förutsättningarna skrivs upp inuti rutan (av samtalsledaren eller av en person i respektive grupp). Rutan fylls nu med gällande normer och ideal ni kommit fram till.

Diskutera sedan vilka förutsättningar/egenskaper och grupptillhörigheter som INTE ryms i normen och skriv upp dem utanför rutan. Kom gärna med konkreta exempel under diskussionen.

Diskutera vilka fördelar respektive nackdelar de personer som befinner sig INUTI rutan får? Diskutera vilka fördelar respektive nackdelar de personer som befinner sig UTANFÖR rutan får? I regel får de inuti fler fördelar och de utanför fler nackdelar.

Välj ut en eller ett par av de identifierade normerna (dvs det som står inuti rutan) som ni anser är problematiska och brainstorma förslag på strategier och åtgärder som ni kan genomföra för att förändra normen och skapa mer likvärdiga villkor för alla. Fundera på effekterna av att förändra dessa respektive inte förändra dem och hur ni ska gå vidare. Glöm inte att dokumentera era tankar för att kunna jobba vidare med och följa upp dem framåt.

Extramaterial för den nyfikne

[Klipp som visar på vikten av självreflektion och att vara snäll mot sig själv i processen](#)